

λείς. Θα ήταν ευχής έργο να εμπλουτισθούν με όλες περισσότερες και σπουδαιότερες. Ορθώς ο Ευστ. Στουγιανάκης τονίζει στον πρόλογο του μνημονευθέντος έργου του, ότι παρατηρείται “πενιχρότητα συγγραφικών πηγών” για την ιστορία του χώρου. Κάποιες ενδιαφέρουσες παραδόσεις εξισλαμισμών, όπως αυτή που δημοσίευσε ο Πέτρος Παπαγεωργίου το 1909 στο *Μακεδονικό Ημερολόγιο*, τόμ. 2 υπό τον τίτλο “Ο εξισλαμισμός του Μακεδονικού χωρίου Νοτίων” (σσ. 91-95) για την εξωμοσία του Μητροπολίτου Μογλενών Ιωάννη, είναι εύλογο ότι πρέπει να συμπληρωθούν και να καλυφθούν, μετά από προσεκτική έρευνα, με τον μανδύα της ελεγχόμενης επιστημονικής ιστορίας¹¹. Λίγα είναι π.χ. γνωστά για την πτώση και παραδοση της Έδεσσας στους Τούρκους, πέραν των όσων σχετικών παραδόσεων αναφέρει ο Ευστ. Στουγιανάκης (ό.π., σσ. 229-231) ή για τους κρυπτοχριστιανούς, τις εξωμοσίες, τη μετατροπή των εκκλησιών σε τεμένη (ό.π., σσ. 238-239, 241-242, 253) κλπ. Ανέξερεντη παραμένουν ακόμη πολλά χειρόγραφα, ενδεχομένως και οθωμανικά σε αρχεία της Τουρκίας ή της Βουλγαρίας, που περιμένουν την αναδίφηση από χέρια νέων Ελλήνων φιλιστόρων, πολύ περισσότερο τώρα που η ξένη προπαγάνδα μας προτάσσει ανεργοθρίαστα και απειλητικά το όπλο της συνειδητής διαστρεβλώσης της ιστορίας πανάρχαιων ελληνικών περιοχών¹².

ΠΑΥΛΟΣ ΧΙΔΙΡΟΓΛΟΥ

11. Βλ. για την αμφισβήτηση της εξωμοσίας του στη νέα σχετική μελέτη του Γεωργίου Τουσίμη υπό τον τίτλο “Συμβολή στην ιστορικο-εκκλησιαστική θεώρηση των βυζαντινών και μεταβυζαντινών Μογλενών (επισκοπικός κατάλογος)”, στο τεύχος *Ιστορικά και Πολιτιστικά Ανάλεκτα*. Περιοδική Έκδοση Επαρείας Μελέτης Ιστορίας της Έδεσσας, 1/1991-92, σ. 25, 32.

12. Πολλές και συχνές είναι οι σχετικές αναφορές του τουρκικού τύπου, όπως π.χ. εκείνες της 9.1.1990, σύμφωνα με τις οποίες: “Από τα 3771 οθωμανικά ισλαμικά μνημεία στην Ελλάδα έμειναν μόνο 150”, ή: “Τα μνημεία μας που εξαλείφονται στη Δ. Θράκη” (άρθρο της εφημερίδας *Günaydin* της 24.1.1990, όπου και ο ισχυρισμός ότι “δεν είναι γνωστό από πού προέρχεται αυτή η χώρα”), “να ενδιαφερθούμε για τα 25.000 ισλαμικά μνημεία που υπάρχουν στην Ελλάδα και στην Αλβανία, τα τουρκο-ισλαμικά μνημεία στις βαλκανικές χώρες καταστρέφονται μέρα με την ημέρα” (εφ. *Zaman* της 17.8.1990), “μετατρέπηκαν σε εκκλησίες τα τζαμιά της Ρόδου” (εφ. *Türkiye* της 5.11.1991) κ.ά. Είναι επίσης άξιο προσοχής ότι η τουρκική προπαγάνδα συμπτερέλαβε το τελευταίο έτος στο χώρο της δραστηριότητάς της και τα εξής δύο σχετικά επιστημονικοφανή έργα που φιλοδοξούν να εντυπωσίασουν ανύποτους Ευρωπαίους καλοθελητές και Μουσουλμάνους των Βαλκανίων και όλων ισλαμικών χωρών: α) *Bektaşılığın Coğrafi Dağılımı - Geographical Distribution of the Bektaşılı*, μετάφραση και επιμέλεια του γνωστού έργου του ιστορικού και ανατολιστή F. W. Hasluck από τους Turgut Koca και A. Zerzili Erginsoy, Istanbul 1991, όπου ο λόγος για εκαποντάδες ισλαμικά μνημεία κατά χώρες στα Βαλκάνια, β) *The Problem of Protection of the Ottoman Turkish architectural Heritage in Greece*, έκδοση του Ιδρύματος Προστασίας του Τουρκικού Πολιτισμού, Istanbul 1992, όπου, με αναλόγους χάρτες, επιχειρείται να αποδειχθεί ότι η Ελλάς από το 1832 ως το 1923 πέτυχε να επεκτείνει σκανδαλωδώς τα εδάφη της εις βάρος της Τουρκίας, ενώ κατηγορείται ταυτόχρονα η χώρα μας με τον ισχυρισμό ότι παραβιάζει διεθνείς νόμους έχοντας καταστρέψει περίπου 4.000 ισλαμικά μνημεία που υπήρχαν εδώ κατά την οθωμανική περίοδο.

ΜΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΕΓΑΛΕΜΠΟΡΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΛΟΓΙΩΝ: ΟΙ ΚΑΡΑΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΡΑΝΙΤΣΑ

Η γειτονική κωμόπολη Κατράνιτσα (σήμ. Πύργοι) κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας συνδεόταν στενότατα από οικονομική, πολιτική και πνευματική άποψη με την πρωτεύουσα της ευρύτερης περιοχής, την Έδεσσα δηλαδή, και τούτο γιατί δεν είχε αναπτυχθεί τότε στην περιοχή ώλλο αστικό κέντρο, όπως συνέβη κατά τους νεότερους χρόνους με τη σημερινή Πτολεμαΐδα.

Η γειτονική κωμόπολη είναι γενέτειρα του διπλωμάτη Πέτρου Ιτζου ή Ιτζούλη, ο οποίος έπαιξε σπουδαίο ρόλο κατά την πρώτη σερβική επανάσταση (1804-1813). Για τον Κατρανίτσιωτη αυτόν διπλωμάτη υπάρχει ειδική και εκτενής μονογραφία¹³. Γι' αυτό επέλεξα ως θέμα της εισήγησής μου αυτής μια άλλη σπουδαία οικογένεια Κατρανίτσιων, στην οποία η έρευνα δεν έχει δώσει την δέουσα προσοχή. Πρόκειται για την οικογένεια των Καραμάτα.

Το πρώτο γνωστό από τις πηγές μέλος της οικογένειας αυτής είναι ο Δημήτριος, ο οποίος, μαζί με τη σύζυγό του Μαρία, εγκατέλειψε, γύρω στα 1745, την τουρκοκρατούμενη πατρίδα του και ήρθε και εγκαταστάθηκε στην αυστροκρατούμενη σερβική πόλη του Σεμλίνου¹⁴, όπου είχε δημιουργηθεί μια από τις πιο ανθηρές ελληνικές παροικίες της βορειοδυτικής Βαλκανικής.

Ο Δημήτριος Καραμάτας άρχισε να ασχολείται με επιχείρηση που ήταν προσδοκόφρόα στο πολυσύχναστο Σεμλίνο. Ήταν δηλαδή κάτοχος πανδοχείου, το οποίο συγκαταλεγόταν ανάμεσα στα τρία πιο σπουδαία καταλύματα ύπνου και φαγητού στην πόλη. Σημειώνουμε εδώ ότι και τα δύο άλλα πανδοχεία ανήκαν σε Ελληνες: στον Μοσχοπολίτη Νικόλαο Ρούση και στον Μελενικιώτη Κωνσταντίνο Χατία¹⁵.

Ο Δημήτριος Καραμάτας απόκτησε τρία παιδιά: τον Αναστάσιο, τον Ιωάννη και τον Φίλιππο. Ο Αναστάσιος Δημητρίου Καραμάτας υπήρξε η ψυχή της

1. Stojan Novaković, “Ičkon mir” (Η ειρήνη του Ιτζου), *Glas Srpske kraljevske akademije* 66(1903) 25 κ.ε.

2. Για τη χρονολογία της εγκατάστασης της οικογένειας αυτής στο Σεμλίνο βλ. Isidor Stojčić, *Znameniti Zemunski Srbi u XIX veku* (Σπουδαίοι Σέρβοι του Σεμλίνου στον 19ο αιώνα), Deo I, Zemun 1913, σ. 20. Την καταγωγή των Καραμάτα από την Κατρανίτσα την πληροφορούμαστε από το επιτάφιο επίγραμμα της οικογένειας που σώζεται στο κοιμητήριο του Σεμλίνου. Συγκεκριμένα, στο επίγραμμα αυτό το πρώτο γνωστό μέλος της οικογένειας αναφέρεται ως εξής: Dimitrije Karamat, rodom iz Katranice u Makedoniji (Δημήτριος Καραμάτας, που καταγόταν από την Κατρανίτσα της Μακεδονίας) βλ. Ιωάννη Α. Παπαδριανού, *Οι Ελληνες πάροικοι του Σεμλίνου (180ς-190ς αι.)* Θεσσαλονίκη 1988, σ. 227.

3. Ignaz Sopron, *Monographie von Semlin und Umgebung*, Semlin 1890, σ. 381.

ελληνικής παροικίας του Σεμλίνου και ένας από τους πρωταγωνιστές για την ίδρυση του ελληνικού σχολείου στην πόλη το έτος 1794⁴.

Οι αδελφοί Αναστάσιος, Ιωάννης και Φίλιππος Καραμάτα, σε αντίθεση προς τον πατέρα τους Δημήτριο, ασχολούνταν με το ζωεμπόριο και κυρίως με το εμπόριο των χοίρων, το οποίο είχαν οργανώσει κατά τρόπο άριστον. Έτσι, είχαν κατασκευάσει χοιροστάσια και αποθήκες καλαμποκιού στο χωριό Βεζανιja, κοντά στο Σεμλίνο, καθώς και στο Eperješ που βρισκόταν κοντά στην αγορά της πόλης Πόζον (Pozsony ουγγ.). Εδώ μετέφεραν τους αδύνατους χοίρους, τους οποίους αγόραζαν σε χαμηλές τιμές στην τουρκοκρατούμενη Σερβία, τους έτρεφαν και, αφού είχαν αποκτήσει πια το κατάλληλο βάρος, τους προωθούσαν προς πώληση στις ουγγρικές αγορές της Velika Kanjiža, του Πόζον και κυρίως του Σόπρον (Sopron ουγγ.).⁵ Στην τελευταία αυτή πόλη υπήρχε μεγάλη αγορά ζώων, στην οποία έρχονταν έμποροι από την Αυστρία, τη Μοραβία, τη Βοημία και τη Σλαβονία. Υπολογίζεται ότι στο Σόπρον πουλιούνταν κάθε χρόνο 160.000 περίπου χοίροι. Οι ένοι έμποροι αγόραζαν τους χοίρους από τους Καραμάτα και τους άλλους ζωεμπόρους στην πόλη αυτή και κατόπιν τους διοχέτευαν προς κατανάλωση στη Βιέννη και στη Βαυαρία ή, μέσω Βοημίας, στη Σλαβονία⁶.

Εκτός από τους χοίρους, οι αδελφοί Καραμάτα αγόραζαν επίσης από την τουρκοκρατούμενη Σερβία βόδια και άλλα κερασφόρα ζώα. Το μεγαλύτερο μέρος των ζώων αυτών το έστελναν κατόπιν στην αγορά του Σόπρον και το υπόλοιπο το προωθούσαν προς την Ιταλία και στην Κεντρική Αυστρία⁷.

Τον ερευνητή εντυπωσιάζουν κυρίως οι πλατιές εμπορικές συναλλαγές που είχαν με τους Σέρβους επαναστάτες δύο μέλη της οικογένειας Καραμάτα, ο Αναστάσιος και ο Φίλιππος. Από τις σωδόμενες αρχειακές μαρτυρίες πληροφορούμαστε ότι ο Αναστάσιος Καραμάτας στα 1809-1810 αγόρασε ζώα από τον βοεβόδα των Σέρβων επαναστατών Miloje Petrović, ο οποίος ζητούσε από τον Καραμάτα να του επιστρέψει χρέος από 6.000 πιόστρα. Στα 1811 πήρε άδεια να εισαγάγει από τη Σερβία 7.000 χοίρους και το επόμενο έτος, στα 1812,

4. Λεπτομέρειες βλ. στου Παπαδριανού, *Οι Ελληνες πάροικοι*, σ. 131, 229-230.

5. Tanašije Ž. Ilić, "Privredne i društvene prilike u Zemunu (1770-1820)" [Οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες στο Σεμλίνο (1770-1820)], στο *Sponmenica Zemunske biblioteke, 1825-1965*, Zemun 1966, σ. 16. Miodrag Dabičić, *Zemun. Pregled prošlosti od postanka do 1918* [Το Σεμλίνο. Εξέταση του παρελθόντος του από την ίδρυσή του ως το 1918], Zemun 1959, σ. 28.

6. Friedrich Wilhelm von Taube, *Historische und geographische Beschreibung des Königreiches Slavonien und des Herzogthums Syrmien*, Buch I, Leipzig 1777, σ. 37. Tanašije Ž. Ilić, *Iz prošlosti Zemuna i Vojne Granice* [Από το παρελθόν του Σεμλίνου και των στρατιωτικών συνόρων], Beograd 1955, σ. XXXIV.

7. B. Ilić, ο.π.

4.000 χοίρους, τους οποίους φαίνεται ότι πλήρωσε "τοις μετρητοίς"⁸.

Ο Φίλιππος Καραμάτας, πάλι, πουλούσε στους Σέρβους επαναστάτες δημητριακούς καρπούς και από αυτούς αγόραζε ζώα. Στα 1807 έστειλε στη Σερβία πλοίο με 6.200 περίπου λίτρα σίκαλης και σιταριού, αλλά ο Miloš Utrošević, ο κύριος προμηθευτής των Σέρβων επαναστατών, τον εξαπάτησε σχετικά με τους τελωνειακούς δασμούς, τους οποίους ο Καραμάτας χρειάσθηκε να τους πληρώσει διπλούς. Τον Μάρτιο του 1809 ζήτησε τη μεσολάβηση της Σερβικής Γερουσίας στο Βελιγράδι, για να του επιστρέψει ο έμπορος του Ποζάρεβατς Iva Paračinac, με τον οποίο είχε εμπορικές συναλλαγές, χρέος 2.500 γροσίων. Άλλα και ο ίδιος είχε χρέοι 2.350 πιάστρων προς τον Σέρβο έμπορο Jovan Djordjević και γι' αυτό μπήκε το στίτι του υποθήκη. Στα 1810 και 1811, μαζί με εμπόρους από τη Σερβία, καταπιάστηκε με το εμπόριο χοίρων⁹.

Οι πλατιές εμπορικές επιχειρήσεις έφεραν στην οικογένεια Καραμάτα πλούτη και την βοήθησαν να επιβιληθεί στην κοινωνία του Σεμλίνου. Η εξέχουσα κοινωνική θέση της οικογένειας αυτής φαίνεται και από το μεγαλοπρεπές μέγαρό της, στο οποίο φιλοξενήθηκε στα 1788 ο αυτοκράτορας της Αυστρίας Ιωσήφ Β' με το επιτελείο του. Σε ανάμνηση του γεγονότος αυτού οι Καραμάτα, γεμάτοι υπερηφάνεια, χάραζαν στο ταβάνι του διαμερίσματος, όπου κατέλυσαν οι αυστριακοί αξιωματούχοι, τον μαύρο δικέφαλο αετό της αυτοκρατορίας των Αψβούργων¹⁰.

Το γενεαλογικό δέντρο της οικογένειας θα συνεχιστεί με τον Ιωάννη Δημητρίου Καραμάτα, ο οποίος απόκτησε τα παρακάτω παιδιά: 1) Τον Μάρκο, ο οποίος για ένα χρονικό διάστημα διατέλεσε γραμματέας του Σέρβου γηγεμόνα Miloš Oμπρένοβιτς (Miloš Obrenović). 2) Την Ιουλιανή, η οποία παντρεύτηκε με τον Σέρβο διευθυντή του λοιμωκαθαρητηρίου του Σεμλίνου Γεώργιο Μουσίτοκι (Djordje Mušicki), τον ανηψιό του αρχιμανδρίτη και σπουδαίου λογίου Λουκιανού Μουσίτοκι (Lukijan Mušicki), και έτσι μπόρεσαν οι Καραμάτα να συγγενέψουν με την επιφανή αυτή σερβική οικογένεια, και 3) Τον Αθανάσιο¹¹. Ο

8. *Gradja iz Zemunskih arhiva za istoriju prvog srpskog ustanka* [Υλικό από τα αρχεία του Σεμλίνου για την ιστορία της Πρώτης Σερβικής Επανάστασης], knj. 3, Beograd 1969, σ. 78-79, αριθ. 27· σ. 134, αριθ. 49. Aleksa Ivić, *Spisi bečkih arhiva o prvom srpskom ustanku* [Έγγραφα από τα αρχεία της Βιέννης για την Πρώτη Σερβική Επανάσταση] knj. 9, Beograd 1971, σ. 496, 499, 504· knj. 10, Beograd 1973, σ. 61, 69, 76.

9. *Gradja*, knj. 2, Beograd 1961, σ. 106, αριθ. 57· σ. 143, αριθ. 78· σ. 175-176, αριθ. 97 i *Gradja*, Beograd 1969, σ. 73-74, αριθ. 25· σ. 253-254, αριθ. 115· σ. 594-595, dodatak (τροσθήκη), αριθ. 94.

10. Sopron, *Monographie*, σ. 368. Željko Škalamera, *Staro jezgro Zemuna II - Arhitektonsko nasleđe* [Το παλιό κέντρο του Σεμλίνου, τεύχ. 2 - Αρχιτεκτονική κληρονομιά], Beograd 1967, σ. 39.

11. Stojčić, *Znameniti Srbi*, σ. 20. Γιος του Γεωργίου Μουσίτοκι και εγγονός του Ιωάννη Δημητρίου Καραμάτα ήταν ο Αλέξανδρος Μουσίτοκι, ο οποίος πέθανε στις 25 Μαΐου του

Αθανάσιος Ιωάννη Καραμάτας γεννήθηκε στο Σεμλίνο στις 17 Ιουνίου του 1821. Μετά τις εγκύλιες σπουδές του στην πόλη αυτή, μετέβη το έτος 1838 στη Βιέννη, όπου σπούδασε οικονομικές και πολιτικές επιστήμες. Επιστρέφοντας από την αυστριακή πρωτεύουσα στο Σεμλίνο το έτος 1842, άρχισε να ασχολείται με την πολιτική ζωή του τόπου και να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο. Στα 1848 αναλαμβάνει τη διεύθυνση των οικονομικών υπηρεσιών, Υπουργός των Οικονομικών θα λέγαμε σήμερα, της σερβικής περιοχής της Βοϊβοντίνας που απόκτησε τότε την αυτονομία της¹².

Ο Αθανάσιος Ιωάννη Καραμάτας πέθανε στις 11 Απριλίου του 1868 και άφησε πίσω του τα εξής παιδιά: 1) τον Όζρεν, ο οποίος ακολούθησε στρατιωτικό κλάδο και έφτασε στο βαθμό του συνταγματάρχη του πυροβολικού¹³. 2) Τον Κωνσταντίνο, που διατέλεσε καθηγητής του Σερβικού Γυμνασίου του Σεμλίνου. 3) Τον Στέφανο, ο οποίος ήταν διευθυντής του υποκαταστήματος της Σερβικής Τράπεζας στη Βουδαπέστη, και 4) Τον Ιωάννη, ο οποίος υπήρξε ένας από τους πιο σπουδαίους τυπογράφους του Σεμλίνου¹⁴.

Με το τυπογραφείο αυτό του Κατρανιτσιώτη αποδήμου θα ασχοληθούμε κάπως εκτενέστερα, γιατί συνέβαλε σημαντικά στην πνευματική ζωή των Σέρβων. Παρόλες τις προσπάθειές μας, δεν μπορέσαμε να επισημάνουμε ως τώρα ελληνικά περιοδικά και βιβλία που να εκδόθηκαν στο τυπογραφείο του Ιωάννη Αθανασίου Καραμάτα. Το πράγμα αυτό μπορεί να μας οδηγήσει στο πιθανό συμπέρασμα ότι το τυπογραφείο του Κατρανιτσιώτη αποδήμου δεν διέθετε ελληνικά στοιχεία. Το τυπογραφείο όμως του Ιωάννη Καραμάτα είχε σλαβικά και γερμανικά στοιχεία. Γι' αυτό εκδόθηκαν στο τυπογραφείο αυτό πολλά και ποικίλα έργα στη σερβοχροαστική και στη γερμανική γλώσσα.

Και πρώτα-πρώτα στο τυπογραφείο, που μας απασχολεί εδώ, εκδιδόταν ένα από τα πιο σπουδαία σερβικά περιοδικά, το *J a n o r*. Συντάκτης του ήταν ο Σέρβος Danilo Živaljević· τυπογράφος όμως, εκδότης και υπεύθυνος της σύνταξης ο Ιωάννης Καραμάτας. Το πρώτο φύλλο του περιοδικού “Javor” εκδόθηκε την 1η Φεβρουαρίου του 1893 και το τελευταίο την 1η Νοεμβρίου του ίδιου έτους. Συνολικά εκδόθηκαν 19 φύλλα.

Εξετάζοντας το περιεχόμενο του περιοδικού αυτού, διαπιστώνουμε ότι οι στήλες του φιλοξένησαν ό,τι καλύτερο είχαν να παρουσιάσουν τότε η σερβική επιστήμη και οι καλές τέχνες. Έτσι, στο “Javor” δημοσίευσε αρκετές ποιητικές

1845 (βλ. στον Παπαδριανόν, *Οι Ελληνες πάροικοι*, σ. 227).

12. Stojčić, *Znameniti Srbi*, σ. 21-22.

13. Σύμφωνα με το επιτάφιο επίγραμμα της οικογένειας που σώζεται στο κοιμητήριο του Σεμλίνου, ο Όζρεν Αθανασίου Καραμάτας γεννήθηκε στις 18 Νοεμβρίου του 1867 και πέθανε στις 26 Ιουνίου του 1912 (βλ. στον Παπαδριανόν, *Οι Ελληνες πάροικοι*, σ. 228).

14. Stojčić, *Znameniti Srbi*, σ. 24.

συλλογές του ο διακεκριμένος Σέρβος ποιητής Vojislav Ilić (1860-1894), από τις οποίες ξεχωρίζουν οι εξής: *Elegija* (Ελεγεία), που είναι γεμάτη από μελογχολία· *A m o r p a s e l u* (Αγάπη σε κάποιο χωριό), που το περιεχόμενό της είναι σατιρικό, και *H t e d o h d a p e v a m K a d m a i d e l a A t r i d a* (θα ήθελα να τραγουδήσω τον Κάδμο και τα έργα των Ατρειδών), που είναι εμπνευσμένη από την κλασική Ελλάδα¹⁵.

Αλλά και μεγάλα ονόματα ιστορικών, όπως του αρχιμανδρίτη Ilarion Ruvarac και του Stojan Novaković, παρήλασαν με τις μελέτες τους από τις στήλες του περιοδικού αυτού. Εργασίες, πάλι, που αναφέρονταν στη γλώσσα, στην τέχνη και στη λογοτεχνία, δημοσίευσαν στο “Javor” οι παρακάτω γνωστοί Σέρβοι λόγιοι: ο Dimitrije Ruvarac, αδελφός του παραπάνω αρχιμανδρίτη, ο Milan Rešetar, ο Jasa Prodanović και ο Milan Milićević.

Έκτός από το περιοδικό “Javor”, στο τυπογραφείο του Ιωάννη Καραμάτα εκδόθηκαν και πολλά αξιόλογα βιβλία, καθώς και αρκετές ενδιαφέρουσες μονογραφίες. Κατά την επιτόπια έρευνά μας στις βιβλιοθήκες και στα πνευματικά ιδρύματα της πρώην Γιουγκοσλαβίας, επισημάναμε συνολικά 50 αυτοτελείς εκδόσεις. Η πρώτη από τις εκδόσεις αυτές ανάγεται στα 1888 και η τελευταία στα 1898. Ενδεικτικά, αναφέρουμε εδώ τέσσερα από τα αυτοτελή έργα που εκδόθηκαν στο τυπογραφείο του Ιωάννη Καραμάτα:

Lazar Nikolić - Vladimir Nikolić, *Srpski slikari. Prilog kulturnoj povestnici srpskog naroda* (Οι Σέρβοι ζωγράφοι. Συμβολή στην πολιτιστική ιστορία του Σερβικού λαού). Το βιβλίο αυτό, που γράφτηκε από τους παραπάνω δύο σπουδαίους ερευνητές της ιστορίας της τέχνης, αποτελείται από 197 σελίδες και είδε το φως της δημοσιότητας στα 1895¹⁶.

Petar Marković, *Zemun od naistarijih vremena pa do danas*. (Το Σεμλίνο από τους αρχαιότατους χρόνους ως σήμερα). Πρόκειται για τη δεύτερη κατά σειρά αξιόλογη μονογραφία για την ιστορία της πόλης του Σεμλίνου. Η μονογραφία αυτή, που δημοσιεύτηκε στα 1896, περιλαμβάνει 145 σελίδες. Ο συγγραφέας της Petar Marković συγκαταλέγεται ανάμεσα στους πιο γνωστούς δημάρχους του Σεμλίνου¹⁷.

15. Για τις ποιητικές συλλογές του Vojislav Ilić, που δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό “Javor”, βλ. στον Stevan Radovanović, *Iz kulturne istorije Zemuna* [Από την πολιτιστική ιστορία του Σεμλίνου], Zemun 1970, σ. 115. Στοιχεία για τη ζωή και το έργο του Σέρβου αυτού ποιητή μπορεί κανείς να βρει στον Jovan Skerlić, *Istorija nove srpske književnosti* [Ιστορία της νέας σερβικής λογοτεχνίας], Beograd 1967, σ. 397 κ.ε.

16. Το έργο αυτό μπορεί κανείς να το βρει στις εξής βιβλιοθήκες: Univerzitetska biblioteka “Svetozara Markovića”, αριθ. εισ. Υ. 24. Biblioteka Zavičajnog muzeja Zemuna, αριθ. εισ. Ι. 32.

17. Πρβλ. Miodrag Dabižić-Ilija Nicolić, *Knjige i listovi štampani u Zemunu, 1849-1965* [Βιβλία και εφημερίδες που τυπώθηκαν στο Σεμλίνο, 1849-1965], Zemun 1965, σ. 11.

Kamenko Subotić, *O glavnoj seobi Srba pod Arsenijem III Čarnojevićem i o prvim srpskim privilegijama, 1689-1690* (Για τη μεγάλη μετανάστευση των Σέρβων με επιμεφαλής τον Arsenije III Čarnojević και για τα πρώτα προνόμια προς αυτούς, 1689-1690). Η εν λόγω μονογραφία, που αναφέρεται σ' έναν πολύ σημαντικό σταθμό της σερβικής ιστορίας, είδε το φως της δημοσιότητας στα 1897 και αποτελείται από 53 σελίδες¹⁸.

Dimitrije Ruvarac, *Životopis Djordja Nikolajevića, mitropolita Dabrobosankog* (Βιογραφία του Djordje Nikolajević, μητροπολίτη Δαβροβοσανίας). Γίνεται εδώ από τον γνωστό λόγιο και πρωτοπρεσβύτερο του Σεμλίνου Dimitrije Ruvarac η πρώτη σοφαρή προσπάθεια, για να ερευνηθεί η ζωή και η δράση του διακεκριμένου μητροπολίτη Δαβροβοσανίας Djordje Nikolajević¹⁹.

Το γενεαλογικού δέντρο της οικογένειας των Καραμάτα συνεχίζεται ακόμη ως σήμερα με τον Στέφανο Ιωάννη Καραμάτα, ο οποίος είναι Καθηγητής της Ορυκτολογίας - Γεωλογίας στο Πανεπιστήμιο του Βελιγραδίου και αντεπιστέλλον μέλος της Σερβικής Ακαδημίας των Επιστημών.

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΠΑΠΑΔΡΙΑΝΟΣ

18. Η μονογραφία βρίσκεται στην Univerzitetska biblioteka "Svetozara Markovića", αριθ. εισ. PB, 102969.

19. Το βιβλίο αυτό, που αποτελείται από 185 σελίδες και που δημοσιεύτηκε στα 1898, το επισημάναμε στη Biblioteka Zavičajnog muzeja Zemuna, αριθ. εισ. I. 481. Για τον τίτλο του πρβλ. και Ilija Nikolić, "Bibliografija knjiga, listova i časopisa štampanih u Zemunu, 1849-1941" [Βιβλιογραφία βιβλίων, εφημερίδων και περιοδικών που τυπώθηκαν στο Σεμλίνο, 1849-1941], στο Spomenica Zemunske biblioteke, 1825-1965, Zemun 1966, σ. 169, αριθ. 353.

Η ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΒΟΔΕΝΩΝ ΚΑΙ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΦΕΟΥΔΑΡΧΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΝΤΟΥΡΖΗ

Η πλέον ισχυρή οικογένεια στα Βοδενά· Έδεσσα του τελευταίου αιώνα της Τουρκοκρατίας ήταν η οικογένεια Ντουρζή. Στην ιστορική της πορεία η Ελληνική Κοινότητα Βοδενών βρισκόταν σε διαρκή αντιπαράθεση με την πανίσχυρη αυτή φεουδαρχική οικογένεια.

Αυτό οφείλετο στο γεγονός ότι η οικογένεια Ντουρζή υπήρξε σφοδρός πολέμιος και διώκτης του Ελληνισμού. Προσπαθούσε με κάθε τρόπο να πλήξει την ελληνική κοινότητα. Την έπληττε δε πάντοτε εμμέσως, ενισχύοντας φανερά την προπαγάνδα των Εξαρχικών και τις προσπάθειές των για την απόσταση της επαρχίας Βοδενών από τη δικαιοδοσία του Πατριαρχείου και την υπαγωγή της στη δικαιοδοσία της Εξαρχίας.

Συνεπώς για την Ελληνική Κοινότητα Βοδενών η αντιπαράθεση με την οικογένεια Ντουρζή εσήμανε αγώνα για την εθνική και εκκλησιαστική της υπόσταση.

Σύμφωνα με πληροφορίες που οφείλω σε σημερινούς απογόνους της οικογένειας, οι Ντουρζή ήταν μία από τις ολιγάριθμες τιτλούχες τουρκικές οικογένειες που εγκαταστάθηκαν κατά την εποχή του στρατηγού Εβρενός μπένη στη κατακτημένη από τους οθωμανούς περιοχή Βοδενών και αναγνωρίσθηκαν, σύμφωνα με το ισχύον τότε δίκαιο του κατακτητή, τιμαριούχοι της περιοχής¹. Οι πρώτες αυθεντικές και αξιόπιστες πληροφορίες για την οικονομική και κοινωνική επιφάνεια και ισχύ των Ντουρζή προέρχονται από πηγές των αρχών του δεύτερου μισού του περασμένου αιώνα². Σύμφωνα με τις πηγές, τα τοιφλίκια των Ντουρζή αποτελούσαν πραγματικό φέουδο. Καταλάμβαναν ολόκληρη την κεντρική πεδινή Καρατζόβα-Αλμαπία, με κέντρο το Τσάκων-τοιφλίκ-Χρύσα, την περιοχή Κάμενικ-Πετριά, το Άρσεν-Άρσενιο και όλες εκτενείς γόνυμες περιοχές. Αν λάβουμε υπόψη την έκταση των τιμαρίων των, μπορούμε να φαντασθούμε το μέγεθος της οικονομικής και πολιτικής επιρροής που εξασκούσαν στον Καζά Βοδενών.

Σχετικά με την ισχύ και την επιρροή της οικογένειας Ντουρζή, αναφέρει ο πρόξενος Βατικιώτης: "Και τούτο μεν αληθές (σημ. συγγρ. ότι δηλαδή είχαν με-

1. Αφηγητές απόγονοι οικογενείας: Profesör Dr. Erol Düren, Macka Sport Caddesi 96, Kavşakantinovuپولىز, S. Köksal, Avukat, Atatürk Caddesi, İpekçi Han No 11, Προύσα.

2. Έγγραφο Προξενείου Θεσσαλονίκης προς Υπουργείο Εξωτερικών, Νο 389 από 27 Μαΐου 1870, επίσης του αυτού προς Ελληνική Πρεσβεία Κωνσταντινούπολεως, Νο 472 από 19 Ιουνίου 1872.